

Nr 241.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; given Stockholms slott den 23 april 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen förordas en höjning av värdegränsen för Kungl. Maj:ts befogenhet att försälja kronans fasta egendom från nuvarande 25 000 kronor till 40 000 kronor. Denna befogenhet, vilken för närvarande kan delegeras till central förvaltningsmyndighet beträffande all statlig jord till värde av högst 20 000 kronor, föreslås kunna överlåtas jämväl till länsstyrelserna beträffande allmänna arvsfondens fastigheter till värde av högst 10 000 kronor.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 23 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *förslag till bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom* och anför därvid följande.

I anledning av proposition nr 52 medgav 1947 års riksdag (jordbruksutsk. utl. nr 12, r. skr. nr 73), att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1947/48 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppginge till högst 25 000 kronor, eller, där taxeringsvärde icke vore åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppginge till högst nämnda belopp. Kungl. Maj:t ägde därvid att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig vid anmälan av propositionen angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skulle äga rum. Där så funnes lämpligt, skulle Kungl. Maj:t ha befogenhet att åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor.

Vidare förklarade riksdagen, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skulle gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som kunde erfordras till järnväg eller allmän väg. Rätten att besluta om dylikt avstående finge dock av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebyggt område av högst 5 hektars yta eller 2 000 kronors värde.

Genom cirkulär till statsmyndigheterna den 28 mars 1947 (nr 120) har Kungl. Maj:t till kännedom meddelat vad riksdagen sålunda beslutat. I cirkuläret föreskrev Kungl. Maj:t, att där försäljning av fastigheter för bostadsbyggnadsändamål, om sådan försäljning skulle ske i vanlig ordning, kunde antagas komma i strid med principerna för den statliga bostadspolitik, frågan om formerna för försäljning skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Befogenheten att, med viss begränsning beträffande egendomens värde, åt central förvaltningsmyndighet överlämna försäljningsrätten har Kungl. Maj:t tagit i anspråk genom försäljningsbemyndiganden för telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Genom beslut den 28 mars 1947 har Kungl. Maj:t bemyndigat nämnda myndigheter att under budgetåret 1947/48 försälja eller byta under deras förvaltning stående fastigheter, vilkas taxerings- eller uppskattningsvärden icke överstege 20 000 kronor. Kungl. Maj:t har för dessa bemyndiganden meddelat samma föreskrifter rörande sättet och villkoren för försäljningarna, som gällde under nästföregående budgetår (se prop. nr 52/1947), innebärande bl. a. skyldighet för myndigheterna att underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om formerna för försäljning i sådana fall, då en försäljning i vanlig ordning kunde antagas komma i strid med principerna för den statliga bostadspolitik.

Genom sistnämnda bestämmelse och motsvarande föreskrift i förutberörda cirkulär avsågs att tillgodose behovet av en provisorisk reglering av den i propositionen nr 198/1946 berörda frågan om en samordning mellan prissättningen vid de statliga fastighetsförsäljningarna och de tomtpriser, som av byggnadslånebyrån läggas till grund vid beviljandet av subventionslån för bostadsbyggandet. Jag framhöll vid anmälan av nämnda proposition såsom givet, att staten icke borde driva en försäljningspolitik, som motverkade eller försvårade den socialt motiverade bostadsförsörjningspolitiken. Frågan om på vad sätt och i vilka former en anpassning skulle kunna komma till stånd vid försäljning av olika slag av kronojord och av kyrklig jord ansåg jag emellertid vara relativt komplicerad och icke kunna lösas utan närmare utredning. I avvaktan på resultatet av en sådan utredning förordade jag, att riksdagens bemyndigande skulle utverkas åt Kungl. Maj:t att vid försäljning av fastigheter för bostadsbyggnadsändamål göra avsteg, där så funnes av angivna skäl påkallat och garantier funnes för att det lägre försäljningspriset icke föranledde enskild spekulationsvinst, från den allmänna regeln, att priserna skulle ur affärssynpunkt vara så fördelaktiga för staten som möjligt. Riksdagen lämnade det begärda bemyndigandet.

Jag övergår härefter att anmäla vissa förslag, som den 29 november 1947 framlagts i en promemoria av den med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1947 tillkallade decentraliseringsutredningen¹ rörande försäljning av statlig eller kyrklig jord. I promemorian, som upptager förslag i fyra olika hänseenden, behandlar utredningen först frågan om *Kungl. Maj:ts befogenhet att försälja statlig jord i allmänhet*.

Utredningen har till en början erinrat om att formerna för det enligt

¹ Ordförande landshövdingen Th. Bergquist samt ledamöter, ledamoten av riksdagens första kammare, professorn N. Herlitz, direktören i landskommunernas förbund S. Larsson, statssekreteraren I. Lindell, ledamoten av riksdagens andra kammare, hemmansägaren Hj. R. Nilson, landssekreteraren N. O. Åkesson, ledamoten av riksdagens första kammare, direktören i tjänstemännens centralorganisation V. Åman och statskommissarien B. E. Johnsson.

§ 77 regeringsformen erforderliga samtycket av riksdagen till avhändelser av fast egendom icke vore angivna i grundlagen och att de vid tillämpningen visat mycket stora olikheter. Sedan riksdagen i skrivelse nr 198/1939 framhållit behovet av enhetligare normer beträffande avyttringar av statens jordegendom utan inhämtande i varje särskilt fall av riksdagens medgivande, föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 241/1942 riksdagen att medgiva, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1942/43 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, såframt taxerings- eller uppskattningsvärdet å egendomen uppginge till högst 40 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så funnes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor. I utlåtande (nr 55) i anledning av propositionen fann jordbruksutskottet, att det vore synnerligen angeläget, att det föreslagna bemyndigandet icke gjordes så vidsträckt att riksdagen däri genom i mera avsevärd omfattning avhände sig sin rätt att från fall till fall pröva ärenden rörande försäljning av kronans fasta egendom. Utskottet föreslog därför, att bemyndigandet begränsades till egendom med ett taxeringsvärde av högst 25 000 kronor eller, därest särskilt taxeringsvärde icke vore åsatt, till egendom med ett uppskattat saluvärde, som uppginge till högst nämnda belopp. Riksdagen beslöt (r. skr. nr 388) i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit.

Kungl. Maj:t har sedermera årligen inhämtat förnyat bemyndigande av riksdagen att försälja kronans fasta egendom i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1942 års riksdag godtagna grunderna.

Ur en promemoria, som upprättats inom kommunikationsdepartementet i anledning av en cirkulärskrivelse från statsrådet Danielson till samtliga departementschefer angående åtgärder till förenkling av förvaltningsförfarandet, citerar utredningen bl. a. följande.

Under de senaste åren ha ett icke obetydligt antal framställningar från kommunikationsverken angående försäljningar och byten av fastigheter måst underställas riksdagen, trots de allmänna och speciella medgivanden, som riksdagen lämnat Kungl. Maj:t beträffande överlåtelse av kronans fastigheter (under åren 1944—47 28 ärenden, därav 5 avtal om markbyte). Den tidsutdräkt och de övriga olägenheter, som föranledas av nuvarande snäva bestämmelser, har i praktiken visat sig vara så stora, att det kan ifrågasättas om icke Kungl. Maj:t borde hos riksdagen utverka vidsträcktare medgivanden. Några av det nuvarande systemets nackdelar torde böra framhållas här.

Även om ett försäljningsärende uppkommer under pågående riksdag, torde man ändå få räkna med att utarbetandet och tryckningen av propositionen, behandlingen i riksdagen samt expedieringen av riksdagsskrivelsen hos Kungl. Maj:t kräver en tid av minst en månad. Om försäljningsfrågan uppkommer under annan tid av året, måste riksdagsperioden avvaktas. Under de år, då riksdagen har varit samlad till höstsession, har departementet ansett sig böra framlägga propositioner om fastighetsförsäljningar på grund av ärendenas brådskande beskaffenhet. Då frågor om fastighetsförsäljningar uppkommit omkring eller omedelbart efter den 12

mars har departementet i vissa fall ansett sig böra framlägga förslag efter propositionstidens utgång. I vissa fall skulle framställningarna dock ha inkommit så sent, att departementet under hand meddelat vederbörande verk att det icke borde ifrågakomma att proposition förelades riksdagen.

Tidsspillan kommer uppenbart att bli ännu större, om riksdagen återigen kommer att vara samlad endast under första hälften av året. Vidare torde man få räkna med att antalet försäljningsärenden, som skola underställas riksdagen, komma att ökas i och med att försäljningspriserna på grund av penningvärdets fall komma att stiga. I den mån en till försäljning avsedd fastighet är åsatt taxeringsvärde, är detta visserligen avgörande för försäljningsformen, men sedan nuvarande bestämmelser kommo till, ha ju taxeringsvärdena höjts över lag och ytterligare höjningar torde vara att emotse. Vad åter angår de fall, då försäljningsobjektet saknar taxeringsvärde, och ett uppskattat värde skall bli avgörande för gränsdragningen, så torde uppskattningsvärdet i regel sammanfalla med den av vederbörande verk befingade köpeskillingen.

Det torde också böra erinras om de kostnader för arbetskraft och tryckning, som riksdagsbehandlingen av en fråga för med sig.

Även ur andra synpunkter kan det ifrågasättas, om icke värdegränsen bör höjas. Kronans fasta egendom har icke längre samma betydelse för statens ekonomi som tidigare. Beträffande försäljning av lös egendom har Kungl. Maj:t mycket vittgående befogenheter, vilka befogenheter i viss utsträckning ha delegerats till underlydande verk. Det kan också erinras om att affärsverken äga inköpa fastigheter i den mån köpeskillingen understiger 100 000 kronor.

Kommunikationsdepartementet vill med hänvisning till det nu anförda förorda att Kungl. Maj:t begär riksdagens bemyndigande att försälja fast egendom, då taxerings- eller uppskattningsvärdet uppgår till högst 100 000 kronor. Motsvarande bör gälla i fråga om markbyten. Departementet har härvid utgått från att Kungl. Maj:t alltid skall vara oförhindrad att avstå kronans fasta egendom i fall, då skyldighet härtill föreligger enligt byggnadslagen eller annan författning.

För egen del har utredningen framhållit att, ehuru frågan om en höjning av värdegränsen för det av riksdagen Kungl. Maj:t årligen lämnade försäljningsbemyndigandet icke kunde sägas utgöra en decentraliseringsfråga i egentlig mening, utredningen funnit anledning upptaga densamma på grund av dess nära samband med frågan om förvaltningsmyndigheternas befogenheter att försälja fast egendom, vilken senare fråga syntes böra omprövas ur decentraliseringssynpunkt. Beträffande höjningen av den för Kungl. Maj:ts vidkommande hittills tillämpade värdegränsen finge mot varandra vägas de skäl, som talade för och emot en ökning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande befogenhet. Utredningen anför härom följande.

Vad därvid till en början angår skälen för ökad decentralisering av fastighetsförsäljningsärendena, framgår av vad som anförts i den inom kommunikationsdepartementet upprättade promemorian, att stora praktiska fördelar skulle vinnas genom en sådan åtgärd. Utredningen vill därutöver endast framhålla, att även om riksdagens samtycke till ett av Kungl. Maj:t — under förbehåll av riksdagens godkännande — träffat preliminärt försäljningsavtal med stor sannolikhet kan påräknas, redan tidsutdräkten för köparens definitiva förvärv är en omständighet, som kan förutsättas stundom medföra en ekonomisk förlust för staten-säljaren vid prissättningen.

Mot de angivna praktiska och ekonomiska skälen för ökade befogenheter för Kungl. Maj:t att försälja kronan tillhörig fast egendom gäller att väga de skäl, som tala för att riksdagen bör i det enskilda fallet tillämpa sin grundlagsenliga rätt att pröva försäljningsfrågor. Denna prövningsrätt torde bero på två skilda förhållanden. Historiskt sett torde grunden till prövningsrättens grundlagsfästade främst hava varit att giva riksdagen möjlighet att förhindra Konungen att genom försäljning eller i synnerhet gåva av räntabla kronoegendomar minska statens inkomster och därigenom ställa ökade krav å bevillningar. Denna grund torde numera huvudsakligen hava teoretisk betydelse. Den andra anledningen till riksdagens prövning av de enskilda fastighetsförsäljningarna torde vara, att riksdagen därigenom beredes tillfälle att pröva prissättningen samt lämpligheten av att försäljningen över huvud taget äger rum. Vad därvid beträffar prissättningen torde emellertid praktiska svårigheter i regel föreligga för riksdagen att erhålla tillräckligt material för att hava grund till att i efterhand rygga ett av Kungl. Maj:t träffat villkorligt försäljningsavtal. Det torde därför kunna antagas, att det väsentliga skälet för riksdagens detaljprövning av fastighetsförsäljningarna grundar sig på riksdagens intresse av att taga del i den praktiska statliga jordpolitiken i allmänhet.

Om man med utgångspunkt från vad nu anförts summerar läget så, att frågan om ökad decentralisering av fastighetsförsäljningsärendena ytterst beror av ett vägande mellan å ena sidan de praktiska och ekonomiska synpunkterna och å andra sidan riksdagens intresse av att taga aktiv del i den statliga jordpolitiken, uppkommer frågan om icke detta senare intresse kan tillgodoses på annat sätt än genom underställning av de enskilda ärendena. Därvid torde främst ifrågakomma, att Kungl. Maj:t vid utverkandet av de årliga försäljningsbemyndigandena icke blott som hittills lämnar vederbörande utskott i riksdagen tillgång till förteckningar över de med stöd av senast lämnat bemyndigande verkställda försäljningarna, utan även, i den mån anledning därtill anses föreligga, utverkar riksdagens godkännande av de allmänna riktlinjer efter vilka försäljningsverksamheten skall bedrivas med stöd av det begärda bemyndigandet.

Med det nu sagda har utredningen icke velat förorda ett totalt slopande av värdegränsen i de årliga försäljningsbemyndigandena utan endast en höjning av densamma så att till riksdagens prövning skulle hänskjutas blott sådana enskilda försäljningsfrågor, som kunna anses vara av den storleksordning, att de var för sig äro av väsentlig betydelse i den allmänna jordpolitiken. Vad angår värdegränsens bestämmande ur denna synpunkt anser sig utredningen vilja förorda den av kommunikationsdepartementet föreslagna, 100 000 kronor.

Utredningens förslag innebär i denna del sålunda, att Kungl. Maj:t skulle hos riksdagen hemställa om bemyndigande att utan riksdagens prövning av det enskilda ärendet få — med följande av vissa allmänna riktlinjer — försälja kronan tillhörig fast egendom med ett taxerat eller uppskattat värde av högst 100 000 kronor.

Utredningen övergår härefter till att behandla *Kungl. Maj:ts befogenhet att till statlig förvaltningsmyndighet delegera rätten att besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom.*

Utredningen påpekar inledningsvis att, såsom angivits vid redogörelsen för Kungl. Maj:ts förslag till 1942 års riksdag angående en enhetlig regle-

ring av försäljningar av kronomark, detta förslag även omfattade rätt för Kungl. Maj:t att, där så funnes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor. Utredningen fortsätter härom.

I detta avseende uttalade föredragande departementschefen vid anmälan av frågan om förslaget avlätande till riksdagen, att en lägre värdegräns än den i försäljningsmedgivandet för Kungl. Maj:t angivna borde gälla i fråga om Kungl. Maj:ts delegationsrätt. Frågor om försäljning av större fastigheter med stöd av riksdagens ifrågavarande försäljningsmedgivande förutsattes sålunda alltid komma under Kungl. Maj:ts prövning. Delegerandet av försäljningsrätten inom denna ram finge av Kungl. Maj:t närmare prövas i anslutning till framställningar från vederbörande verk. Som en allmän riktlinje syntes härvid böra gälla, att i första hand borde ifrågakomma att åt styrelserna för kommunikationsverken överlämna beslutanderätten rörande dem underställd egendom, särskilt i fall där tidigare förelagat stor frihet för ett verk. Lämpligheten av att delegera försäljningsrätten åt olika centrala förvaltningsmyndigheter finge bedömas från fall till fall. En viss försiktighet borde iakttagas, därest försäljningsbefogenhet ifrågasattes för myndighet, som icke tidigare i större omfattning slutligt handlagt eller berett dylika ärenden eller för vilken det eljest kunde möta svårigheter att på ett tillfredsställande sätt handlägga sådana.

Kungl. Maj:ts förslag och departementschefens anförande i detta avseende föranledde icke jordbruksutskottet till annat uttalande, än en erinran om att något bemyndigande att utan riksdagens hörande i det särskilda fallet avvyttra egendom tidigare icke meddelats beträffande egendom under generalpoststyrelsens, telegrafstyrelsens och järnvägsstyrelsens förvaltning ävensom att i fråga om egendom under vattenfallsstyrelsens förvaltning de med stöd av tidigare lämnade bemyndiganden företagna försäljningarna merendels avsett mindre fastigheter.

Som sin egen mening har utredningen uttalat, att de synpunkter, som utredningen tidigare anført beträffande frågan om värdegränsen för Kungl. Maj:ts befogenhet att försälja kronans fasta egendom, i motsvarande mån gjorde sig gällande beträffande förhållandet mellan Kungl. Maj:t och vederbörande förvaltningsmyndighet. Utredningen har därför förordat, att värdegränsen för de affärsdrivande verkens rätt att utan Kungl. Maj:ts prövning självständigt besluta om fastighetsförsäljningar avsevärt höjdes. Var denna värdegräns skulle sättas borde enligt utredningen vara beroende av Kungl. Maj:ts prövning särskilt för varje myndighet. Utredningen har emellertid erinrat om att, då Kungl. Maj:t hos 1942 års riksdag begärde försäljningsbemyndigande beträffande fastigheter under 40 000 kronors värde, maximigränsen för de förvaltande myndigheternas befogenhet i detta avseende samtidigt föreslogs till 20 000 kronors värde. Då denna proportion mellan Kungl. Maj:ts och de förvaltande myndigheternas befogenhet syntes väl avvägd, har utredningen ansett skäl tala för att vid en höjning av värdegränsen för Kungl. Maj:ts del till 100 000 kronor maximigränsen för de affärsdrivande verkens befogenheter samtidigt höjdes till 50 000 kronor.

Vad angår frågan om lämpligheten av att Kungl. Maj:t delegerar beslutanderätten i försäljningsfrågor även till andra myndigheter än de affärsdrivande verken, är denna givetvis beroende av de speciella förhållandena i varje särskilt fall. Utredningen har ej ansett sig hava anledning att närmare ingå härpå.

En annan fråga i detta sammanhang är, huruvida värdegränsen för de förvaltande myndigheternas fastighetsförsäljningar skall bestämmas av riksdagen i samband med försäljningsbemyndigandet eller om Kungl. Maj:t skall äga fritt pröva detta inom ramen för det Kungl. Maj:t lämnade bemyndigandet. Enligt utredningens mening talade lämplighetsskäl för den senare formen.

Såsom av det följande framgår, har utredningen ifrågasatt, att Kungl. Maj:ts nuvarande befogenhet att delegera beslutanderätten i ifrågavarande ärenden till central förvaltningsmyndighet åtminstone för visst fall borde utvidgas till att även gälla lokal förvaltningsmyndighet. Även i detta avseende borde enligt utredningen Kungl. Maj:t tillerkännas full handlingsfrihet inom ramen för det Kungl. Maj:t av riksdagen givna bemyndigandet.

Utredningen har alltså förordat, *dels* att Kungl. Maj:t vid utverkandet av de årliga försäljningsbemyndigandena beträffande kronan tillhörig fast egendom tillika hemställer om en allmän rätt att delegera befogenheten till förvaltningsmyndighet, *dels ock* att frågan om delegering av försäljningsrätten till de förvaltande myndigheterna upptages till omprövning.

I promemorians tredje avsnitt framlägger utredningen förslag rörande *försäljning av fast egendom, som tillfallit allmänna arvsfonden.*

I 8 § lagen den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden föreskrives att beträffande försäljning av fast egendom, som tillfallit fonden, skall gälla vad med avseende å kronans fasta egendom i allmänhet är stadgat. Detta stadgande har tolkats så att det av mig för ett budgetår i sänder föreslagna allmänna försäljningsbemyndigandet jämväl omfattar sådan fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden.

Med anledning av statsrådet Danielsons förenämnda cirkulärskrivelse till departementscheferna rörande förenkling av förvaltningsförfarandet har inom finansdepartementet upptagits frågan om rätt för länsstyrelse att i samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet lämna medgivande att utbjuda fastigheter, som tillfallit allmänna arvsfonden, på auktion. Tillika har ifrågasatts rätt för länsstyrelse att godkänna köpeanbud för dylika fastigheter upp till 5 000 kronors värde.

Decentraliseringsutredningen har framhållit, att därest de av utredningen tidigare i promemorian framförda förslagen skulle beaktas, skulle den utvidgade försäljnings- och delegationsrätten för Kungl. Maj:t beträffande kronans fasta egendom givetvis även avse sådan fast egendom, som tillfallit allmänna arvsfonden. Utredningen anför vidare.

Frågan om försäljningsbemyndigandets tillämpning å fast egendom, som tillfallit allmänna arvsfonden, skulle med denna uppläggnings främst bliva en bedömning av den omfattning, i vilken Kungl. Maj:t kan finna anledning

begagna delegeringsrätten. Därvid torde först få upptagas frågan till vilken myndighet beslutanderätten i försäljningsärendena bör delegeras. Inom finansdepartementet har i detta avseende föreslagits länsstyrelse i samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet. Även utredningen anser länsstyrelserna vara lämpliga organ för handhavandet av denna verksamhet, men vill ifrågasätta erforderligheten av obligatoriskt samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet. Såsom företrädare för allmänna arvsfonden vid försäljningarna torde kammarkollegiet i förevarande avseende, liksom beträffande försäljning av fonden tillfallen lös egendom, främst ha att tillvarata möjligheterna att snarast och till bästa möjliga pris överföra värdet av egendomen till kontanta medel, vilka kunna disponeras för de med fonden avsedda ändamålen. Försäljningsverksamhet utgör emellertid icke någon normal ämbetsuppgift för kollegiet. Länsstyrelserna åter torde genom sin nära kontakt med förhållandena inom länen hava särskilda förutsättningar att bedöma lämpligheten av en av gode mannen föreslagen försäljning av en arvsfonden tillfallen fast egendom samt prissättningen. Avsevärda praktiska fördelar skulle vinnas genom försäljningsrättens överflyttande till länsstyrelserna.

Vad därefter angår frågan om bestämmandet av den värdegräns, som bör gälla i fråga om länsstyrelsernas behörighet att självständigt besluta om försäljning av arvsfonden tillfallen fast egendom, är att märka, att de fastigheter, varom nu är fråga, icke tidigare förvärvats av staten för visst särskilt ändamål eller som led i den statliga jordpolitiken, utan kunna i förevarande avseende likställas med arvsfonden tillfallen lös egendom. Med hänsyn härtill anser utredningen anledning saknas att begränsa länsstyrelsernas befogenhet i vidare mån än vad som gäller för de affärsdrivande verken beträffande kronan tillhöriga fastigheter i allmänhet.

Under återopande av vad utredningen sålunda anfört förordar utredningen, att Kungl. Maj:t — under förutsättning att de av utredningen i det föregående framförda förslagen vinna beaktande — bemyndigar länsstyrelserna att självständigt besluta om försäljning av allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom till ett värde av högst 50 000 kronor.

Decentraliseringsutredningen har slutligen upptagit frågan om *försäljning av kyrklig jord*. Bestämmelser härom finnas i lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt. Medgivande till sådan försäljning prövas och avgöres av kammarkollegiet, såvitt ej på grund av stadgande i annan lag eller enligt Konungens bestämmande ärendets avgörande skall ankomma å Konungens omedelbara prövning. I kungörelsen den 20 januari 1939 (nr 33) har meddelats tillämpningsföreskrifter till lagen om försäljning av kyrklig jord. Därvid har föreskrivits att, där fråga är om förvärv av kyrklig jord med större inägoareal än tio hektar eller större sammanlagd areal än tjugu hektar eller med högre värde än 20 000 kronor, kammarkollegiet skall, efter införskaffande av den särskilda utredning, som kollegiet jämlikt föreskrifter i kungörelsen eller eljest prövar erforderlig, med eget utlåtande hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande.

Med anledning av statsrådet Danielsons förutnämnda cirkulärskrivelse har inom ecklesiastikdepartementet, under återopande av penningvärdets fall, ifrågasatts en höjning av kompetensgränsen för kammarkollegiets behörighet att pröva och avgöra fråga om avhändelse av kyrklig jord.

Decentraliseringsutredningen har ansett att — då kammarkollegiet beträffande kyrklig jord torde intaga samma centrala ställning som de affärsdrivande verken beträffande fast egendom under deras förvaltning — värdegränsen för kammarkollegiets rätt att självständigt sälja kyrklig jord likaledes borde höjas till 50 000 kronor. En sådan höjning av värdegränsen torde även motivera en ökning av den maximiareal, som angivits i förenämnda kungörelse.

Beträffande tidpunkten för genomförandet av det av utredningen nu framlagda förslaget har utredningen erinrat om att frågan om en förenkling av formerna för försäljning av kyrklig jord vore föremål för utredning av kammarkollegiet. Då genomförandet av ändringar i båda avseendena krävde medverkan av såväl kyrkomötet som riksdagen samt det av utredningen framförda förslaget icke torde vara av större praktisk betydelse, har utredningen ansett att härmed kunde anstå, så att båda frågorna kunde upptagas i ett sammanhang.

Över promemorian ha yttranden avgivits av järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen, kammarkollegiet, som jämväl överlämnat ett från kammaradvokatfiskalsämbetet införskaffat yttrande, statens byggnadslånebyrå, statskontoret, riksräkenskapsverket, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län samt domkapitlen i Linköping, Lund och Luleå.

Vad till en början angår den ifrågasatta höjningen av värdegränsen från 25 000 till 100 000 kronor ha flertalet myndigheter, som yttrat sig i denna del av förslaget, tillstyrkt detsamma. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har dock framhållit, att även om stora praktiska fördelar skulle vinnas med förslaget, man ej finge bortse från riksdagens berättigade intresse att taga aktiv del i den praktiska statliga jordpolitiken. *Statskontoret* har, under hänvisning till den ståndpunkt riksdagen tidigare intagit i frågan, ansett en höjning av värdegränsen ej böra vidtagas. Frågan syntes f. ö. icke vara av så stor betydelse ur arbetsbesparingssynpunkt eftersom blott ett fåtal fastighetsförsäljningar underställts riksdagen de senaste fyra åren. *Vattenfallsstyrelsen* har förutsatt, att någon ändring icke vore avsedd att genomföras med avseende på Kungl. Maj:ts befogenhet att oberoende av värdet av mark inom vissa industriområden vid Göta älv samt inom Skrällebergsområdet i Trollhättan besluta om försäljning av mark inom dessa områden. Även *kammarkollegiet* har utgått ifrån att i detta sammanhang ej gjordes någon ändring i de särskilda bestämmelser om försäljning, som gällde beträffande vissa slag av under kollegiets inseende stående fast egendom, såsom under åborätt upplåtna kronohemman och lägenheter m. m.

Beträffande den i promemorians andra avsnitt upptagna frågan om Kungl. Maj:ts befogenhet att till statlig förvaltningsmyndighet delegera försäljningsrätten ha samtliga remissmyndigheter, som yttrat sig härom, i princip godtagit förslaget. *Statskontoret* har dock föreslagit, att den nuvarande värdegränsen bibehålles. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har gjort gällande, att delegationsrätten borde utvidgas att omfatta fastigheter intill ett värde av 100 000 kronor. Slutligen har *statens byggnadslånebyrå* framhållit, att markutredningen — som av chefen för justitiedepartementet tillkallats för att verkställa utredning av frågan om utformningen av en rationell markpolitik, såvitt angår jordens användning för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk — inom kort komme att framlägga ett betänkande, vari uppmärksamhet även ägnades frågan om samordningen av statens markförsäljnings- och bostadspolitik. *Byggnadslånebyrån* har förutsatt, att decentraliseringsutredningens nu förevarande förslag komme att avgöras med beaktande av innehållet i detta betänkande.

Decentraliseringsutredningens förslag att försäljningsrätten beträffande allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter med värde av högst 50 000 kronor skulle delegeras till länsstyrelserna har accepterats av samtliga myndigheter, som uttalat sig härom, utom en. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har nämligen — liksom under nästföregående avsnitt — gått längre än utredningen och föreslagit, att värdegränsen i nu förevarande fall sattes till 100 000 kronor. Även *länsstyrelsen i Västernorrlands län* har ansett den föreslagna värdegränsen, 50 000 kronor, väl låg men med hänsyn till önskvärdheten av lika regler för delegation av försäljningsrätt till förvaltningsmyndighet ej velat motsätta sig förslaget om den lägre värdegränsen. *Statskontoret* har tillstyrkt en delegation av beslutanderätten till länsstyrelserna inom ramen för det nuvarande försäljningsmedgivandet, d. v. s. beträffande fastigheter med taxerings- eller uppskattningsvärde av högst 25 000 kronor.

Flertalet myndigheter har tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget att länsstyrelserna skulle självständigt, d. v. s. utan obligatoriskt samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet, handha ifrågavarande försäljningar. För en motsatt åsikt ha *kammarkollegiet* och *länsstyrelsen i Örebro län* uttalat sig. *Länsstyrelserna i Kalmar* och *Värmlands län* ha förutsatt, att länsstyrelserna i mera tveksamma fall respektive därest omständigheterna så påkallade inhämtade kammaradvokatfiskalsämbetets yttrande. Vidare har *länsstyrelsen i Kristianstads län* angivit vissa fall där ett samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet eller ett underställande hos Kungl. Maj:t alltjämt borde ske.

Kammarkollegiet har i denna fråga anfört bl. a. följande.

Utredningen har utgått från att det är kollegiet, som företräder arvsfondens. Så är emellertid icke förhållandet. Fondens intressen bevakas enligt arvsfondslagen icke av kollegiet utan självständigt av kammaradvokatfiskalsämbetet. I frågor om försäljning av fondens fasta egendom inhämtar också Kungl. Maj:t regelmässigt yttrande av ämbetet, som föreslår villkoren för försäljning. Skulle försäljningsärendena delegeras till länsstyrelser-

na, bör därför samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet i ärendena alltid förekomma.

Decentraliseringsutredningen har vidare såsom skäl för att delegera försäljningsärendena till länsstyrelserna och ej till kollegiet uppgivit, att försäljningsverksamhet »icke» skulle utgöra »någon normal ämbetsuppgift för kollegiet». Detta uttalande är oriktigt. Det förhåller sig så, att kollegiet bedriver en försäljningsverksamhet i fråga om fastigheter av mycket stor omfattning. Å kollegiets tredje byrå behandlas sålunda årligen över 1 000 försäljningsärenden rörande kyrklig jord. Vidare må erinras, att kollegiets yttrande brukar inhämtas i ärenden rörande försäljning av annan jord än ecklesiastik sådan (donationsjord, universitetsjord m. m.). Kollegiet torde därför ha en erfarenhet i fastighetsförsäljningsfrågor, som helt visst icke är mindre än länsstyrelsernas.

Det kan sålunda väl ifrågasättas, huruvida delegeringen bör ske till kollegiet eller till länsstyrelserna. För det första alternativet kan åberopas, att större enhetlighet i ärendenas behandling skulle vinnas och att ett samråd med kammaradvokatfiskalsämbetet skulle kunna ske på ett mera omedelbart och vigt sätt. För det andra alternativet åter kan anföras, att länsstyrelserna, vilkas yttranden alltid inhämtas i frågor om försäljning av fonden tillfallen fastighet, hittills haft att ombesörja auktionerna för försäljningen — i ojämförligt största antalet fall sker försäljningen å offentlig auktion — och utfärdat köpehandlingarna samt att länsstyrelserna besitta en värdefull lokalkännedom beträffande fastighetsvärden m. m. ävensom att genom en delegering till länsstyrelserna förfarandet måhända skulle bli något snabbare.

Vad slutligen angår försäljning av kyrklig jord har *kammarkollegiet* ansett att några befogade invändningar ej kunde göras mot den ifrågasatta delegeringen av beslutanderätten till kollegiet beträffande ecklesiastiska fastigheter med ett värde av högst 50 000 kronor. Maximum för fastighetens storlek kunde enligt kollegiet bestämmas till en inågoareal av högst 20 hektar och en sammanlagd areal av högst 50 hektar. En ändring av kompetensgränsen borde, med hänsyn till vad som härom anförts i propositionen nr 166/1938 om ändring av försäljningslagen, icke företagas utan riksdagens medgivande. Däremot talade enligt kollegiet flera skäl för att ändringen kunde vidtagas utan kyrkomötets hörande. Om så vore fallet syntes knappast finnas anledning att — såsom decentraliseringsutredningen föreslagit — med hänsyn till den kollegiet anbefallda utredningen av frågan om förenkling av formerna för försäljning av kyrklig jord uppskjuta nu förevarande fråga om ärendenas decentralisering.

Domkapitlen i Linköping och *Lund* ha lämnat förslaget utan erinran. Däremot har *domkapitlet i Luleå* ansett, att en decentralisering av ifrågavarande ärenden till kammarkollegiet knappast vore ägnad att påtagligt undanröja de svåra olägenheter, som i form av omständlighet och onödig tidsutdräkt vidlåde nuvarande försäljningsförfarande, samt föreslagit en överflyttning av kammarkollegiets befogenheter i ifrågavarande avseenden till stiftsnämnderna.

I markutredningens av byggnadslånebyrån förut omnämnda *betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen* (SOU 1948: 4), som den 9 december 1947 överlämnats till chefen för justitiedepartementet, har *markutredningen* erinrat om att enligt meddelade direktiv utredningen avsåg att upptaga till prövning frågan om inrättande av ett centralt statligt organ, som hade att åvägabringa en samordning av alla myndigheters och institutioners handläggning av markfrågor. I avvaktan på att denna fråga löstes, borde uppdragas åt något befintligt statligt organ att verkställa värdering av all till försäljning för tätbebyggelse ifrågasatt statlig och ecklesiastisk jord. Ett sådant uppdrag borde enligt markutredningen lämpligen lämnas åt byggnadslånebyrån.

I utlåtande över berörda betänkande har *statens byggnadslånebyrå* anfört bl. a. följande.

Byggnadslånebyrån håller för närvarande en viss administration för handläggning av markfrågor. Arbetsuppgifterna omfatta dels bedömande av tomtkostnader vid långivning och i samband därmed en rådgivande verksamhet till tjänst för såväl kommuner som enskilda, dels avgivande av utlåtanden i vissa statliga och kyrkliga försäljningsärenden, därvid även värderingar i betydande omfattning verkställas.

Med hänsyn härtill och då det ur bostadspolitisk synpunkt är angeläget, att en samordning även framdeles kommer till stånd mellan prissättningen vid statliga markförsäljningar och de tomtpriser, som av byrån tillämpas vid den statliga belåningen, synes det lämpligt, att ifrågavarande värderingsverksamhet, såsom markutredningen föreslagit, tills vidare förläggas till det centrala bostadspolitiska organet. Den förvaltande myndigheten bör enligt byråns mening endast äga att antingen fatta beslut i enlighet med den värderande myndighetens förslag eller i fall av avvikande mening hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

På sätt vid utverkande av försäljningsbemyndigandet har förutsatts skall riksdagen årligen erhålla en redogörelse för de försäljningar, som med stöd av bemyndigandet verkställts under närmast föregående kalenderår. I sådant syfte ha upprättats sammanställningar departementsvis över de under kalenderåret 1947 försålda fastigheterna. Dessa sammanställningar torde få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Departementschefen. Det av 1947 års riksdag lämnade generella medgivandet för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av kronan tillhörig fast egendom avsåg budgetåret 1947/48. Nytt bemyndigande, gällande för nästa budgetår, bör nu utverkas.

Såsom av det tidigare anförda framgår äger Kungl. Maj:t under innevarande budgetår utan riksdagens hörande i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronans fasta egendom, såframt taxeringsvärdet på egendomen uppgår till högst 25 000 kronor, eller, där taxeringsvärdet icke är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönata saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp.

En höjning av nuvarande värdegräns torde, såsom decentraliseringsutredningen framhållit, ur flera synpunkter innebära fördelar. En sådan höjning synes även vara motiverad genom de numera höjda taxeringsvärdena. Med hänsyn till riksdagens tidigare ställningstagande i ämnet är jag dock icke beredd att tillstyrka, att nämnda värdegräns sättes högre än 40 000 kronor. Liksom tidigare bör bemyndigandet gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av fast egendom ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som erfordras till järnväg eller allmän väg.

Kungl. Maj:t bör givetvis även i fortsättningen för varje år lämna vederbörande utskott i riksdagen tillgång till förteckningar över de med stöd av dylikt bemyndigande verkställda försäljningarna.

Då jag icke ansett mig böra förorda högre belopp än 40 000 kronor såsom gräns för Kungl. Maj:ts beslutanderätt att försälja statlig jord, har jag icke funnit påkallat att föreslå någon höjning av den för närvarande gällande gränsen för Kungl. Maj:ts befogenhet att delegera ifrågavarande beslutanderätt till central förvaltningsmyndighet. Med anledning härav föreslås ej heller någon ändring beträffande kammarkollegiets befogenhet att försälja kyrklig jord.

Med anledning av vad decentraliseringsutredningen härom anfört synes mig vidare lämpligt att utsträcka Kungl. Maj:ts möjlighet att överlåta beslutanderätt i fråga om försäljning av allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom. Vederbörande länsstyrelse torde därvid med hänsyn till de nuvarande formerna för ifrågavarande försäljningar och den lokalkännedom den besitter närmast böra komma i fråga såsom myndighet åt vilken beslutanderätten bör delegeras. Då enligt vad jag inhämtat de fastigheter, varom nu är fråga, i allmänhet ha relativt låga taxerings- eller uppskattningsvärden, bör ett fastställande av värdegränsen till högst 10 000 kronor vara till fyllest. Jag förutsätter, att länsstyrelse i dessa fall, innan försäljningsförfarande igångsättes, hos kammaradvokatfiskalsämbetet inhämtar uppgift om huruvida fastigheten bör försäljas eller frågan om försäljning anstå i avvaktan exempelvis på prövningen av framställningar om avstående av allmänna arvsfondens rätt till fastigheten.

Den av mig vid anmälan av fjolårets proposition i ämnet berörda frågan om formerna för en samordning mellan statens prispolitik och den sociala bostadsbyggnadsverksamheten har ännu ej blivit slutligt utredd. Markutredningen har föreslagit att, i avvaktan på att denna fråga löses, frågor om pris-sättningen å till försäljning för tätbebyggelse ifrågasatt statlig och ecklesiastisk jord skola underställas statens byggnadslånebyrå. Oavsett att härigenom den av decentraliseringsutredningen åsyftade förenklingen av försäljningsförfarandet i många fall icke uppnås, synes samordningen med bostadspolitiken så viktig att myndighet, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter beslutanderätten vid försäljning av statlig jord, alltid bör höra byggnadslånebyrån angående den ifrågasatta köpeskillingen för mark avsedd för tätbebyggelse. På sätt byggnadslånebyrån föreslagit bör myndigheten, därest

den icke finner sig kunna godtaga byråns förslag, vara skyldig att hänskjuta ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Med hänsyn till att den kammarkollegiet anbefallda utredningen att verkställa översyn av gällande bestämmelser om försäljning av kyrklig jord även torde komma att behandla frågan att anpassa nämnda bestämmelser efter de socialt motiverade kraven på tillgång till jord för bostadsändamål, synes mig i avvaktan på resultatet av denna utredning nuvarande förfarande vid prissättning av kyrklig jord fortfarande böra gälla.

I detta sammanhang torde få erinras om att 1947 års riksdag bifallit av Kungl. Maj:t i proposition nr 75/1947 framlagt förslag att de lantbruksnämnder, vilka avses skola inrättas från och med den 1 juli 1948, skulle erhålla ett generellt, icke tidsbegränsat bemyndigande att för rationaliseringsändamål sälja av dem förvärvad fast egendom. För denna befogenhet finnes ingen värdegräns fastställd. Ej heller finnes någon värdegräns fastställd beträffande det likaledes icke tidsbegränsade bemyndigande att sälja jord för egnahemsändamål, vilket lämnats egnahemsstyrelsen och vilket från och med den 1 juli 1948 avses skola tillkomma lantbruksnämnderna. Dessa bemyndiganden beröras givetvis ej av de här framlagda förslagen.

I övrigt böra nu gällande bestämmelser och allmänna riktlinjer för försäljningsförfarandet bibehållas.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1948/49 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppgår till högst 40 000 kronor, eller, där taxeringsvärde icke är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp, och i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skola äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så befinnes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstiger 20 000 kronor, respektive åt länsstyrelse, såvitt angår allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstiger 10 000 kronor;

dels förklara, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skall gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som erfordras till järnväg eller allmän väg, därvid dock rätten att besluta om dylikt avstående

Kungl. Maj:ts proposition nr 241.

må av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å obebyggt område av högst 5 hektars yta eller 2 000 kronors värde;

dels ock uttala att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomt-rätt upplåta kronan tillhörig fast egendom alltjämt skola gälla.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att proposition, av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Folke Lyberg.